

Historien om Mads Konge af Løvenholm.

Kilde: Årsskriftet 1981.

Skrevet af Jacob Boelsmand.

Det sker ofte i historien, at en biperson er ved at stjæle billedet fra hovedpersonen. Tænk blot på "Den liden smådreng", der rider for sin herre, Valdemar sejr, fra dronning Dagmars dødsleje i Ribe til Skanderborg - eller væbneren Svend Trøst, der med list får løsnet broplankerne over Randers Bro, så hans herre, Niels Ebbesen, kan undslippe efter mordet på den kullede greve.

Ham, der her skal berettes om, er af mere lokalt tilsnit. Mads Eriksen hed han, og hans herre var velædle og velbyrdige Herre til Hevringholm, Otto Nielsen Rosenkrantz, selv om den er spændende nok. Enhver kan endnu gå ud og se resterne af hans velbefæstede borg, "Gl. Hevringholm" i de sumpede områder mellem Vivild og Hevring. På nordsiden af koret i Vivild kirke finder vi hans epitafium, hvor de tre brødre Rosenkrantz i fuld harnisk skuer ud over menigheden. Ved kirkens restaurering i 1951 fandt man under selve koret et gravkammer, der rummede de jordiske rester af brødrene Rosenkrantz.

Otto Nielsen ægtede i en moden alder fru en på "Bjørnholm", der var ud af "Hvidernes æt" og ned fra dem stammer den navnkundige Rosenkrantz-slægt, der opretter stamhuset Rosenholm. I slægten findes både rigskanslere og skønånder, tænk blot på Den Lærde Holger!

Om selve frierfærden på "Bjørnholm" har forfatteren Sigurd Elkjær skrevet en herlig historie om kærlighed og had og om væddemål og dystkørsel.

Tilbage til Mads Eriksen. Han er født i slutningen af 1300-tallet, og selv om vi i historien har læst, at der aldrig har været livegne i Jylland, var hans stilling stort set ikke anderledes end en træls. Otto Nielsen ejede ham med hud og hår og kunne gøre ved ham, hvad han lystede. Herremanden gjorde ham til hestepasser af "Det vilde Stod", der levede og huserede i Løvenholmskovene. Det kræver en nærmere forklaring:

Først Løvenholmskoven: Den var dengang meget større end nu. Ifølge historien bredte den sig i en længde af 11/4 mil, og i bredden ca. det samme, så det vil omregnet til nutidige mål blive ca. 15.000 tdr. land, mod nu ca. 5.000 tdr. land. I disse vældige områder, der mest bestod af eg, men også af bøg og lind, afbrudt af store sumpede områder og lysninger, hvor der fandtes en primitiv form for landbrug, gik "Det vilde Stod", dvs. halvvilde heste, hvoraf man fangede 30-40 stk. om året. De blev jaget til hovedgården Hevringholm, hvor de blev tæmmet og senere brugt i krigstjenesten. At der har været tale om vældige flokke af heste, kan vi tænke os til, når vi erindrer, at der på de tider fandtes både bjørn og ulv, der selvsagt har toldet godt i bestanden. Disse hesteflokke, skal vi antage 400-500 stk., levede udelukkende af, hvad de kunne finde i skoven. Det ene der tilførtes udefra, var salt, der bragtes til skoven fra Hevringholm. Saltet, der var en livsnødvendighed for hestene, udvandt man selv. Et lavt grydeformet område nord for Gl. Hevringholm hedder endnu "Saltkedlen" og her har man brændt tørret tang, samlet ved den nærliggende strand ved Kattegats kyst.

Mads Konge skal efter overleveringen have været en lille tæt, sammenvokset mand, der med hård hånd styrede sine undersåtter. Skovbønderne frygtede ham, og hestene elskede ham. Hestene kom til hans hytte på et bestemt hornsignal og fik deres daglige håndfuld

salt.

Nu kommer vi til en ny hoved"person" i historien: En stor, flot, skimlet hingst, lydende navnet "Skimming". Det var Mads Konges ynglingshest og hans foretrukne ridedyr. Den har utvivlsomt fået mange ekstra håndfulde salt, og var ham meget hengiven. På sin side herskede Skimming over alle sine hopper og værnede dem og føllene mod bjørn og ulv.

Mads Konges hytte lå, hvor den gamle Randers-Grenå landevej skærer sig ind i de høje bakker ved den nuværende Eldrupgård. Man ser endnu, hvordan vejen er blevet flyttet, når sporene er blevet for dybe. Som det mest interessante findes endnu en stensat brønd "Mads Konges Kjall". ½ mil længere mod øst finder vi stednavne som "Stodderbakkerne" og "Mads Konges Kilde". Disse lokaliteter findes umiddelbart nordøst for den nuværende brænderigård. Endelig findes i den sydøstlige ende af skoven ved "Stadsborg" nogle ejendommelige fæstningsanlæg. Tre hesteskoformede skanser kaldet "Voldbakkerne", og umiddelbart bag anlægget findes de gamle stensatte hovede, der har markeret Hevringholms besiddelser mod sydøst. Voldene har været opkastede for at opfange fjenden, om han nu kom langt sydfra eller fra det nærmere Bjørnholm eller Kalø. Mads Konges hytte har ligget på et strategisk rigtigt sted, idet han her har kunnet kontrollere færdselen igennem den store skov, og han har sikkert udnyttet den mulighed hårdt, og med Skimmings hjælp afkrævet en betydelig told af de få handlende, der kom igennem skoven.

Otto Nielsen kom næsten aldrig i Løvenholmskoven, men Mads Konges tiltagende magt må være kommet ham for øre, for en skønne dag går der bud fra Hevringholm til Mads Konge om omgående at møde på borgen, medbringende Skimming. Og nu tager historien fart!

Aldrig så snart er Mads og Skimming ankommet, før Otto Nielsen lader Mads kaste i hundehullet og anklaget for den manglende afregning af landgilde. Der sidder han så, den tidligere hersker af de store skove og kan forvente en ynkelig død i de fugtige fangekældre; men ved gode venners hjælp lykkes det ham at flygte. - Så nu går der 7 år.

Ad sære veje kommer Mads Konge i forbindelse med "Husitterne", og igennem dem igen i Henrik Tagesens tjeneste, der var storbonde i Vendsyssel, var anfører for bondehæren, der gjorde oprør mod adelsvældet, først i Vendsyssel, senere i Thy og på Mors.

I lang tid havde bondehæren heldet med sig, og mangen borg blev brændt af, og mange herremænd hugget ned med alle deres svende. I hele dette spil kan vi tænke os, at vor ven Mads har boltret sig rigtigt, idet han havde en hel del at skulle have gjort op med herremændene.

Omsider drev de spøgen for vidt, og den rigtige konge, Christoffer af Bayeren, fik mobiliseret sine tro herremænd og under anførsel af bl.a. Otto Nielsen står de to hære, efter skiftende krigslykke, overfor hinanden ved det berømte slag ved Sct. Jørgensbjerg den 6. maj 1441.

At det ikke lige netop var en tilfældig lille træfning, kan vi udlede af, at bondehæren havde vokset sig til at tælle over 20.000 mand, og herremændene mønstrede ca. 6.000 svende. Efter datidens skik havde bønderne forskanset sig i en vognborg, dvs. alle deres vogne i en stor ring, på det store bakke drag nord for Limfjorden ved "Hosby Hole" mellem Løgstør og Fjerritslev. Alt deres mandskab, heste og trosser var så samlet indenfor denne mur. Men herremændene var krigsvante, og resultatet afgjort på forhånd. Natten før slaget red herremændene tæt ind under vognborgen, hver især hvor de vidste, at netop deres

bønder holdt vagt, og ved gode ord og gyldne løfter listede de mange af deres tidligere fæstere ud af lejren, så da morgenen kom, var der store huller i befæstningen. Fra denne episode stammer verset:

Først da rømmer de morsinger, og så de forrædere af Thy, efter da stod de vendelboer, ville ikke fly.

Efter stod de vendelboer, de ville ikke fly. Så bygged de dem en vognborg, derfor lod de deres liv.

Interesserede læsere vil med lidt held kunne finde kamppladsen ved Hosby Hole. Her er senere anlagt et anlæg med en stor granitsten med indhuggede relieffer, der skildrer episoden og med førnævnte vers som centrum.

Kongen og hans mænd havde nu forholdsvis let spil, og da dagen var omme, var bondehæren slået totalt, med et tab på ca. 10.000 faldne, medens kongen "kun" mistede 2.000 ryttere.

Her traf Mads Konge så for sidste gang sin gamle herre, Otto Nielsen. Midt i krigstummelen ser han sin gamle ven, Skimming, bærende sin herre i det vilde myrderi. Mads fløjter sit gamle signal fra Løvenholmskoven, Skimming standser et øjeblik, vejrer og spidser ører, og synes at mindes sin frie tilværelse i de store skove; men syv år i ridderens tjeneste gør udslaget, og den bærer sin herre Otto Nielsen til sejr.

Det kan synes som en uvæsentlig episode i den store massakre, men i vor historie gør det udslaget. Mads Konge blev nu taget til fange, stillet for en domstol og sammen med frænder rædbrækket og lagt på hjul og stejle. Lokale indbyggere beretter, at der ved et jordskred på siden af den gamle befæstning, i 1920-erne, afdækkedes store mængder af blegede kranier og knogler af mennesker og heste. Selv om det lyder makabert, fortælles det også, at nogle af bønderne på stedet, for nogle få kroners fortjeneste, kørte læs på læs af de gamle krigeres mørnede knogler til den lokale benmelsfabrik.

Sådan slutter da vor historie om Mads Konge, der ikke fik nogen fyrstelig begravelse og ikke fik stort gravmæle i kirken eller forevigtet i Danmarkshistorien. Men hans navn lever videre i folkemunde og i stednavne over det halve Djursland, og selv om der er gået små 600 år eller ca. 20 generationer, huskes hans navn stadig, og det turde vel også kaldes et eftermæle.

Som kilde er brugt historikeren og forfatteren A. C. Beckers "Bondekrigen", som udkom første gang i 1858. Om vor ven, Mads Konge, nogensinde har eksisteret, får stå hen i det uvisse; men det er jo i og for sig også mindre interessant i denne forbindelse.

Jacob Boelsmand.